

eul_wid: okg-ar

Πλούταρχος ὁ Χαιρωνεύς · Plutarch of Chaeronea

On Whether Water or Fire Is More Useful

Περὶ τοῦ πότερον ὕδωρ ἢ πῦρ χρησιμώτερον

Period: Ῥωμαϊκή Roman

Dialect: Ἀττικίζουσα Atticizing

Domain: Φιλοσοφία Philosophy

Format: Πεζός Prose

Affiliation: Platonist

τ 1 ΠΟΤΕΡΟΝ ΥΔΩΡ Η ΠΥΡ ΧΡΗΣΙΜΩΤΕΡΟΝ Ἄριστον μὲν ὕδωρ, ὁ δὲ χρυσὸς αἰθόμενον πῦρ, φησιν ὁ Πίνδαρος (Ο. ^[2])

955 E I 1) ὥσθ' οὗτος μὲν δευτέραν ἀντικρυς τῷ πυρὶ χώραν ἔδωκε· συμφωνεῖ δὲ καὶ Ἡσίοδος εἰπὼν (Th 116) ἥτοι μὲν πρῶτιστα χάος γένετο· τοῖς πλείστοις γὰρ ὠνομακέναι δοκεῖ τὸ ὕδωρ τοῦτον τὸν τρόπον παρὰ τὴν χύσιν. ἀλλὰ τὸ μὲν τῶν μαρτύρων ἐκατέρους ἴσον· ἐπεὶ καὶ τὸ πῦρ εἰσιν οἱ τοῦ παντὸς ἀρχὴν ἀποφαινόμενοι καὶ οἷον σπέρμα τοῦτ' ἐξ ἑαυτοῦ τε πάντα ποιεῖν καὶ εἰς ἑαυτὸ ἐκλαμβάνειν κατὰ τὴν ἐκπύρωσιν. ἀφέμενοι δὲ τῶν ἀνδρῶν σκεψώμεθα τοὺς εἰς ἑκάτερον λόγους πῇ μᾶλλον ἄγουσιν ἡμᾶς. Ἄρ' οὖν οὐ χρησιμώτερον ἐκεῖνο, οὐ πάντοτε καὶ διηνεκῶς δεόμεθα καὶ πλείστου, καθάπερ ἐργαλεῖον καὶ ὄργανον καὶ νῆ Δία φίλος ὁ πάσης ὥρας καὶ παντὸς καιροῦ παρὼν ἔτοιμος; καὶ μὴν τὸ μὲν πῦρ οὐ πάντοτε χρήσιμον, ἔστι δ' ὅτε καὶ βαρυνόμεθα καὶ ἀποσπώμεθα· τοῦ δ' ὕδατος χρεῖα καὶ χειμῶνος καὶ θέρους καὶ νοσοῦσι καὶ ὑγιαίνουσι, νυκτὸς καὶ μεθ' ἡμέραν, καὶ οὐκ ἔστιν ὅτ' ἀνθρωπος οὐ δεῖται. ^[5]

956 A ἀμέλει τοὺς ἀποθανόντας ἀλίβαντας καλοῦσιν ὥς ἐνδεεῖς λιβάδος, τουτέστιν ὑγρότητος, καὶ παρὰ τοῦτο στερουμένους τοῦ ζῆν. καὶ ἄνευ μὲν πυρὸς ἦν πολλά <κισ>, ὕδατος δ' οὐδέποτε ἀνθρωπος. ἔτι τὸ ἐξ ἀρχῆς καὶ ἅμα τῇ πρώτῃ καταβολῇ τῶν ἀνθρώπων χρησιμώτερον τοῦ ὕστερον εὑρεθέντος· δηλον γὰρ ὥς τὸ μὲν ὥς ἀναγκαῖον ἢ φύσις ἔδωκε, τὸ δὲ περιουσίᾳ τῆς χρήσεως τέχνη καὶ μηχανή τις εὔρεν. ὕδωρ μὲν οὖν οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅτ' οὐκ ἦν ἀνθρώποις οὐδέ τις εὑρετὴς λέγεται θεῶν ἢ ἡρώων· σχεδὸν γὰρ γενομένων εὐθὺς ὑπῆρχε, τὸ γεγενῆσθαι παρεῖχεν· ἢ δὲ πυρὸς χρήσις ἐχθρὴ φασὶ καὶ πρῶην ὑπὸ Προμηθέως *** βίος πυρὸς, οὐκ ἄνευ δ' ὕδατος ἦν. ^[10]

956 B καὶ τὸ μὲν πλάσμα τοῦτο μὴ εἶναι ποιητικὸν ἀποδείκνυσιν ὁ καθ' ἡμᾶς βίος· ἔστι γὰρ ἀνθρώπων γένη τινὰ χωρὶς πυρὸς ποιούμενα τὴν δίαιταν, αἰοικα καὶ ἀνέστια καὶ ὑπαίθρια· καὶ Διογένης δ' ὁ κύων ἠκιστα προσεχρῆτο πυρὶ, ὥστε καὶ πολύποδα καταπιὼν ὠμόν· οὕτως ὑπὲρ ὧν εἶπεν ὦ ἄνδρες, παραβάλλομαι· χωρὶς δ' ὕδατος οὔτε καλὸν τις ἐνόμισε ζῆν οὔτε δυνατόν. Καὶ τί μικρολογοῦμαι τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπερχόμενος φύσιν; πολλῶν γὰρ ὄντων, μᾶλλον δ' ἀπείρων γενῶν τὸ τῶν ἀνθρώπων σχεδὸν μόνον οἶδε πυρὸς χρῆσιν, τὰ δὲ λοιπὰ ἀπύροις χρῆται διαίταις καὶ τροφαῖς, καὶ βίος αὐτοῖς νεμομένοις, ἵπταμένοις, ἔρπουσιν ἀπὸ ριζῶν καὶ καρπῶν καὶ σαρκῶν ἄνευ πυρὸς· ὕδατος δὲ χωρὶς οὐκ ἔναλον οὐ[δὲ] χερσαῖον οὐκ

αἰθέριον· καὶ γὰρ τὰ σαρκοβόρα τῶν ζώων, ὧν ἑνὶά φησι μὴ πίνειν Ἀριστοτέλης, τῷ γ' ἐντὸς ὑγρῷ χρώμενα διαζῆ. ^[5]

956 C τοῦτ' οὖν χρησιμώτερον, οὐ μὴδεμία ζωὴ φύσις ἄνευ ἴσεται καὶ διαμένει. Μετίωμεν ἀπὸ τῶν χρωμένων ἐπὶ ταῦθ' οἷς χρώμεθα, φυτὰ καὶ καρπούς. τούτων ἃ μὲν οὐδ' ὅλως θερμοῦ μετέληφεν, ἃ δ' ἥκιστα καὶ ἀδήλως ἢ δ' ὑγρὰ φύσις βλαστάνοντα πάντα παρέχεται καὶ αὐξανόμενα καὶ καρποφοροῦντα· καὶ τί με δεῖ καταριθμεῖσθαι μέλι καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ τὰ λοιπά, ὅσα τρυγῶμεν καὶ ἀμέλγομεν καὶ βλίττομεν, ἐν φανερώ κείμενα, ὅπου γε καὶ ὁ πυρὸς, δοκῶν εἶναι τῆς ξηρᾶς τροφῆς, μεταβολῇ καὶ σήψει καὶ διαχύσει τοῦ ὑγροῦ γίγνεται; Καὶ μὴν καὶ χρησιμώτερον ὁ μὴδέποτε βλάπτει. ^[5]

956 D πῦρ μὲν οὖν ῥαγδαῖον ὀλεθριώτατον, ἢ δ' ὕδατος φύσις οὐδέποτε βλαβερά. καὶ μὴν δυεῖν ὠφελιμώτερον τὸ εὐτελέστερον καὶ χωρὶς τινος παρασκευῆς τὴν ἐξ αὐτοῦ παρέχον ὠφέλειαν. ἢ μὲν οὖν ἀπὸ τοῦ πυρὸς χορηγίας δεῖται καὶ ὕλης, διὰ τοῦτο μετέχουσιν αὐτοῦ πλεον πλούσιοι πενήτων, βασιλεῖς ἰδιωτῶν· τὸ δ' ὕδωρ καὶ τοῦτ' ἔχει φιλόανθρωπον, τὴν ἰσότητά, τὸ ὅμοιον, οὐ δεῖται γὰρ ὀργάνων οὐδ' ἐργαλείων, ἀπροσδεές, αὐτοτελὲς ἀγαθόν. ^[10]

956 E Ἔτι μὴν, ὁ πολλαπλασιαζόμενον τὴν ὠφέλειαν ἀπόλλυσιν, ἀχρηστότερον· τοιοῦτον δὲ τὸ πῦρ, οἷον θηρίον παμφάγον καὶ δαπανῶν τῶν παρακειμένων, καὶ μεθόδῳ καὶ τέχνῃ μᾶλλον καὶ μετριότητι <ἦ> τῇ αὐτοῦ φύσει ὠφέλιμον· τὸ δ' ὕδωρ οὐδέποτε φοβερόν. καὶ μὴν δυεῖν τὸ μετὰ τοῦ ἐτέρου χρησιμώτερον· πῦρ μὲν οὖν οὐκ ἐπιδέχεται τὸ ὑγρὸν οὐδὲ τῇ δι' αὐτοῦ κοινωνία χρήσιμον, ὕδωρ δ' ἐστὶ μετὰ πυρὸς ὠφέλιμον· τὰ γοῦν θερμὰ τῶν ὑδάτων ἀκέσιμα καὶ πρὸς θεραπείαν εὐαίσθητα. ^[10]

956 F καὶ πῦρ μὲν ὑγρὸν οὐκ ἂν τις εὖροι, ὕδωρ δ' ὡς ψυχρὸν οὕτω καὶ θερμὸν ὠφέλιμον ἀνθρώπῳ. Καὶ μὴν τεττάρων ὄντων στοιχείων τὸ ὕδωρ ἐξ ἑαυτοῦ πέμπτον, ὡς ἂν τις εἴποι, πεποίηκε στοιχεῖον τὴν θάλασσαν, οὐδὲν ἦττον ἐκείνων ὠφέλιμον τῶν τ' ἄλλων ἔνεκεν καὶ μάλιστα τῆς ἐπιμιξίας ἄγριον οὖν ἡμῶν ὄντα καὶ ἀσύμβολον τὸν βίον τοῦτο τὸ στοιχεῖον συνῆψε καὶ τέλειον ἐποίησε, διορθούμενον ταῖς παρ' ἀλλήλων ἐπικουρίαις καὶ ἀντιδόσεσι, κοινωνίαν δ' ἐργαζόμενον καὶ φιλίαν. ^[5]

957 A Ἡράκλειτος (B 99) μὲν οὖν 'εἰ μὴ ἥλιος' φησὶν 'ἦν, εὐφρόνη ἂν ἦν· ἔστι δ' εἰπεῖν, ὡς, εἰ μὴ θάλαττα ἦν, πάντων <ἂν> ἀγριώτατον ζῶον καὶ ἐνδεέστατον ὁ ἄνθρωπος ἦν. νυνὶ δὲ τοῦτο μὲν παρ' Ἰνδῶν ἄμπελον τοῖς Ἑλλήσιν, ἐκ δὲ τῆς Ἑλλάδος καρπῶν χρῆσιν τοῖς ἐπέκεινα [ὁ] τῆς θαλάσσης ἔδωκεν, ἐκ Φοινίκης δὲ γράμματα μνημόσυνα λήθης ἐκόμισε, καὶ ἄοινον καὶ ἄκαρπον καὶ ἀπαίδευτον ἐκώλυσεν εἶναι τὸ πλεῖστον ἀνθρώπων γένος. ^[10]

957 B πῶς οὖν οὐ χρησιμώτερον ὕδωρ στοιχεῖω περιττεῦον; Ἡ πρὸς τὸναντίον ἂν τις ἐντεῦθεν ἔχων λέγοι, διότι τέτταρα μὲν στοιχεῖα θεῷ καθάπερ τεχνίτῃ πρὸς τὴν τῶν ὅλων ἐργασίαν ὑποκείμενα, τούτων δ' αὖ πάλιν <έν> ἀλλήλοις διαφοραί, πλήν γῆ μὲν καὶ ὕδωρ ὑποβέβληται δίκην ὕλης ποιούμενα καὶ πλαττόμενα καὶ μετέχοντα κόσμου καὶ τάξεως καὶ τοῦ φύειν γε [φασί] καὶ γεννᾶν, ὅσον ἂν μεταλάβῃ παρὰ <τῶν> ἐτέρων, πνεῦμά <φα> μὲν καὶ πῦρ, ποιοῦντων καὶ δημιουργούντων καὶ <τὰ> κείμενα νεκρὰ τέως ἐπὶ τὴν γένεσιν ἀνιστάντων. ^[10]

957 C τῶν δὲ δυεῖν τούτων αὐθις τὸ πῦρ ἄρχει καὶ ἡγεμονεύει. δῆλον δ' ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς· γῆ τε γὰρ ἄνευ θερμῆς οὐσίας ἄγονος καὶ ἄκαρπος· τὸ δὲ πῦρ ἐγκραθὲν καὶ διαχέαν παρίστησιν εἰς τὴν γένεσιν ὀργῶντα *** οὐδεμίαν γὰρ αἰτίαν εὖροι τις ἂν, δι' ἣν ἄγονοι πέτραι καὶ τὰ κατεσκληκότα τῶν ὀρῶν, πλήν ὅτι πυρὸς οὐδ' ὅλως ἢ ὀλίγον μετέσχκε. Τὸ δ' ὅλον τοσοῦτον ἀπέχει πρὸς σωτηρίαν ἢ ἐτέρων γένεσιν αὐτοτελὲς εἶναι, ὥστε καὶ αὐτῷ φθορὰ πυρὸς ἐνδεῖα· συνέχει γὰρ ἢ θερμότης ἕκαστον ἐν τῷ εἶναι καὶ ἐπὶ τῆς ἰδίας οὐσίας φυλάττει καθάπερ καὶ

τάλλα καὶ τὸ ὕδωρ· ἀπ[εχ]όντος δ' ἢ ἐνδεήσαντος σήπεται, καὶ θάνατος ὕδατι καὶ ὄλεθρος ἐπίλειψις θερμότητος. ^[10]

957 D ἀμέλει τὰ λιμναῖα καὶ ὅσα στάσιμα τῶν ὑδάτων καὶ τιν' ἀδιεξόδοις ἐγκαθήμενα κοιλότῃσι μοχθηρὰ καὶ τελευτῶντα σήπεται τῷ κινήσεως ἥκιστα μετέχειν, ἢ τὸ θερμὸν ἐν ἐκάστοις ῥιπίζουσα τηρεῖ μάλιστα περὶ τὰ φερόμενα καὶ ῥέοντα τῶν ὑδάτων, <ἃ> διὰ τὴν κίνησιν συνεχομένης τῆς θερμότητος οὕτω καὶ προσαγορεύομεν, ζῆν λέγοντες, πῶς τοίνυν дуεῖν οὐκ ὠφελιμώτερον, ὃ τῷ ἐτέρῳ τὴν αἰτίαν τοῦ εἶναι παρέσχηκε, καθάπερ τὸ πῦρ τῷ ὕδατι; καὶ μήν, οὗ παντάπασιν ἀπαλλαγέντος φθείρεται τὸ ζῶον, τοῦτ' ὠφελιμώτερον· δηλὸν γὰρ ὡς, [τὸ] οὐ στερούμενον οὐκ ἔστιν εἶναι, τοῦτο καὶ τὴν αἰτίαν παρέσχηκεν, ὅτ' ἦν. ^[10]

957 E ὑγρότης μὲν οὖν καὶ τοῖς τεθνηκόσι πάρεστι καὶ οὐκ ἐξήρηται παντάπασιν· ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐσήπετο τὰ νεκρὰ τῶν σωμάτων, τῆς σήψεως εἰς ὑγρὸν οὔσης ἐκ ξηροῦ μεταβολῆς, μᾶλλον δ' ὑγρῶν ἐν σαρκὶ φθορᾶς. θάνατος δ' οὐκ ἄλλο τι πλὴν ἐκλειψις θερμοῦ παντελῆς· ψυχρότατοι τοίνυν οἱ νεκροί, καὶ τὰς ἀκμάς, εἴ τις ἐπιχειροίη, τῶν ξυρῶν ἀπαμβλύνουσι δι' ὑπερβολὴν ψυχρότητος. καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ζῳῷ τὰ ἥκιστα μετέχοντα ἀναισθητότατα, καθάπερ ὅστ' αὖ καὶ τρίχες καὶ τὰ πόρρωθεν ἀφεστῶτα τῆς καρδίας· σχεδὸν γὰρ ἢ πρὸς τὰ μὴ ζῶ <ντα τῶν ζῶν> τῶν ἐκ τῆς τοῦ πυρὸς γίγνεται παρουσίας διαφορά. ^[10]

957 F φυτὰ μὲν γὰρ καὶ καρποὺς οὐχ ἢ ὑγρότης ἀναδίδωσιν ἀλλ' ἢ θερμὴ ὑγρότης· ἀμέλει τὰ ψυχρὰ τῶν ὑδάτων ἦττον ἢ οὐδ' ὅλως γόνιμα. καίτοι γ' εἰ τῇ αὐτοῦ φύσει τὸ ὕδωρ καρποφόρον, δεῖ πάντοτε καὶ καθ' αὐτὸ ἀναφέρειν καρπούς· τὸ δὲ τούναντίον καὶ βλαβερὸν ἔστιν. ^[5]

958 A Ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς, πρὸς μὲν τὴν πυρὸς ὡς πυρὸς χρήσιν ὕδατος οὐ προσδεόμεθα, ἀλλὰ τούναντίον ἐμποδῶν γίγνεται· κατασβέννυσι γὰρ καὶ διαφθείρει. ὕδατος δὲ τοῖς πλείστοις χρήσις οὐκ ἔστιν ἄνευ πυρὸς· θερμανθὲν γὰρ ὠφέλιμον, <καθ'> αὐτὸ δὲ βλαβερὸν. ὥστε дуεῖν ἄμεινον, ὃ ἂν ἐαυτοῦ παρέχεται χρεῖαν, τοῦ ἐτέρου μὴ προσδεόμενον. ἔτι ὕδωρ μὲν μοναχῶς ὠφέλιμον κατὰ θίζιν λουσαμένοις ἢ ἀψαμένοις, τὸ δὲ πῦρ διὰ πάσης αἰσθήσεως, καὶ γὰρ διὰ τῆς ἀφῆς καὶ πόρρωθεν ὀρώμενον· ὥστε προσεῖναι τοῖς ἄλλοις τῆς χρεῖας αὐτοῦ καὶ τὴν ποικιλίαν. ^[10]

958 B Τὸ γὰρ λέγειν ὡς ἔστι ποτὲ ὁ ἄνθρωπος ἄνευ πυρὸς *** οὐδ' ὅλως δύναται γενέσθαι ὁ ἄνθρωπος, διαφοραὶ δ' εἰσὶν ἐν γένει καθάπερ καὶ ἐν ἄλλοις, καὶ τὴν θάλατταν ἢ θερμότης ὠφελιμώτεραν ἐποίησεν, ὡς καταθέρει τῶν ὑδάτων, ἐπεὶ καθ' αὐτὴν γε τῶν λοιπῶν οὐδὲν διέφερε. καὶ οἱ μὴ προσδεόμενοι δὲ τοῦ ἔξωθεν πυρὸς οὐχ ὡς ἀπροσδεεῖς τοῦτο πάσχουσιν, ἀλλὰ περιουσίᾳ καὶ πλεονασμῷ τοῦ ἐν αὐτοῖς θερμοῦ· ὥστε καὶ κατὰ τοῦθ' ὑπερέχειν τὴν τοῦ πυρὸς χρεῖαν, ὡς εἰκός. τὸ μὲν ὕδωρ οὐδέποτε τοιοῦτον, ὥστε μὴ δεῖσθαι τῶν ἐκτός, τὸ δὲ πῦρ ὑπ' ἀρετῆς πολλῆς καὶ αὐταρκες. ^[10]

958 C ὡς οὖν στρατηγὸς ἀμείνων ὁ παρασκευάσας τὴν πόλιν μὴ δεῖσθαι τῶν ἔξωθεν συμμάχων, οὕτω καὶ στοιχεῖον τὸ τῆς ἔξωθεν ἐπικουρίας παρέχον πολλάκις μὴ δεομένους. τοῦτο ῥητέον [πολλάκις] καὶ περὶ τῶν ἄλλων ζῳῶν, ὅσα μὴ πυρὸς δεῖται. καίτοι γ' εἰς τούναντίον λάβοι τις ἄν, τὸ χρησιμώτερον εἶναι τοῦτο, ὃ χρώμεθα μόνοι καὶ μάλιστα <οἱ> τὸ βέλτιον ἐκ λογισμοῦ λαβεῖν δυνάμενοι· ἐπεὶ τί λόγου χρησιμώτερον ἢ μᾶλλον ἀνθρώποις λυσιτελέστερον; ἄλλ' οὐ πάρεστι τοῖς ἀλόγοις· τί οὖν; διὰ τοῦθ' ἦττον ὠφέλιμον <τὸ> ἐκ τῆς προνοίας τοῦ βελτίονος εὐρεθέν; Ἐπεὶ δὲ κατὰ τοῦτο τοῦ λόγου γεγόναμεν, τί τέχνης τῷ βίῳ λυσιτελέστερον; τέχνας δὲ πάσας καὶ ἀνεῦρε τὸ πῦρ καὶ σώζει· διὸ καὶ τὸν Ἥφαιστον ἀρχηγὸν αὐτῶν ποιοῦσι. ^[10]

958 D καὶ μὴν ὀλίγου χρόνου καὶ βίου τοῖς ἀνθρώποις δεδομένου ὁ μὲν Ἀρίστων (SVF I 403) φησὶν ὅτι ὁ ὕπνος οἷον τελώνης τὸ ἥμισυ ἀφαιρεῖ τούτου· ἐγὼ δ' ἂν εἴποιμι διόπερ σκότος *** ἐγρήγορεν αἰεὶ διὰ νυκτός, ἀλλ' οὐδὲν ὄφελος τῆς ἐγρηγόρσεως, εἰ μὴ τὸ πῦρ τὰ τῆς ἡμέρας

ἡμῖν παρῆχεν ἀγαθά, καὶ τὴν <πρὸς> ἡμέραν νυκτὸς ἐξήρει διαφοράν. εἰ τοίνυν τοῦ ζῆν οὐδὲν ἀνθρώποις λυσιτελέστερον καὶ τοῦτο πολλαπλασιάζει τὸ πῦρ, πῶς οὐκ ἂν εἴη πάντων ὠφελιμώτατον; Καὶ μὴν, οὗ πλεῖστον ἡ κρατίστη τῶν αἰσθήσεων μετείληφεν, οὐκ ἂν εἴη λυσιτελέστατον; οὐχ ὁρᾷς οὖν, ὥς τῇ μὲν ὑγρᾷ φύσει οὐδεμία τῶν αἰσθήσεων καθ' αὐτὴν προσχρῆται χωρὶς πνεύματος ἢ πυρὸς ἐγκεκραμένου, τοῦ δὲ πυρὸς ἅπασα μὲν αἴσθησις, οἷον τὸ ζωτικὸν ἐνεργαζομένου, μετείληφεν, ἐξαιρέτως δ' ἡ ὄψις, ἥτις ὀξυτάτη τῶν διὰ σώματος ἐστὶν αἰσθήσεων, πυρὸς ἕξαμμα οὔσα; καὶ ὅτι θεῶν πίστιν παρέσχηκεν· ἔτι τε, ἢ Πλάτων (Tim. ^[5]

958 E 47b) φησί, δυνάμεθα κατασχηματίζειν πρὸς τὰς τῶν ἐν οὐρανῷ κινήσεις τὴν ψυχὴν διὰ τῆς ὀψεως. ^[10]